

SEVGİ SOYSAL • Şafak

Bilgi Yayınevi, 1975-1977-1980-1985-2002 (5 baskı)

İletişim Yayınları 904 • Sevgi Sosyal Bütün Eserleri 4

ISBN-13: 978-975-05-0136-4

© 2003 İletişim Yayıncılık A. Ş. (1. Basım)

1-9. BASKI 2003-2016, İstanbul

10. BASKI 2018, İstanbul

KAPAK Bülent Erkmen

KAPAK FOTOĞRAFI Adnan Kazmaoğlu

UYGULAMA Hasan Deniz

DÜZELTİ Mine Kazmaoğlu

BASKI Ayhan Matbaası · SERTİFİKA NO. 22749

Mahmutbey Mahallesi, Devekaldırımı Caddesi, Gelincik Sokak, No: 6/3

Bağcılar, İstanbul Tel: 212.445 32 38 • Faks: 212.445 05 63

CILT Güven Mücellit · SERTİFİKA NO. 11935

Mahmutbey Mahallesi, Devekaldırımı Caddesi, Gelincik Sokak,

Güven İş Merkezi, No: 6, Bağcılar, İstanbul, Tel: 212.445 00 04

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 10721

Binbirdirek Meydanı Sokak, İletişim Han 3, Fatih 34122 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

SEVGİ SOYSAL

Şafak

SEVGİ SOYSAL 30 Eylül 1936'da İstanbul'da doğdu. Aslen Selanikli mimar-bürokrat bir babayla Alman bir annenin, altı çocuğundan üçüncüsü olarak büyüyen Sevgi Yenen, 1952'de Ankara Kız Lisesi'ni bitirdi. Bir süre Ankara Üniversitesi Dil Tarih Coğrafya Fakültesi'nde arkeoloji okudu. 1956 yılında şair ve çevirmen Özdemir Nutku ile evlendi, birlikte Almanya'ya gittiler. Göttingen Üniversitesi'nde arkeoloji ve tiyatro derslerini izledi (1956-57). 1958'de Türkiye'ye döndü ve Korkut adını verdikleri bir oğlu oldu. Ankara'da Alman Kültür Merkezi ve İrtibat Bürosu'nda ve Ankara Radyosu'nda çalıştı (1960-61). Bu dönemde, toplum karşısında bireyin tedirginliğini öne çıkaran "yeni gerçekçilik" akımından izler taşıyan öykü ve yazıları *Dost*, *Yelken*, *Ataç*, *Yeditepe* ve *Değişim* dergilerinde yayımlandı (1960-64). 1961'de Ankara Meydan Sahnesi'nde Haldun Dormen'in yönettiği "Zafer Madalyası" adlı oyunda tek kadın rolünü oynadı. İlk öykü kitabı *Tutkulu Perçem*, 1962 yılında yayımlandı. 1965'te "Zafer Madalyası" oyununda tanıştığı Başar Sabuncu ile evlendi. Aynı yıl TRT'de program uzmanı olarak çalışmaya başladı. 1965-69 yılları arasında *Papirüs* ve *Yeni Dergi*'de öyküleri yayımlandı. Bu arada tezini vererek arkeoloji diplomasını aldı. 1968'de teyzesi Rosel'in kişiliğinden yola çıkarak, birbirine bağlı öykülerden oluşan *Tante Rosa'yı* yazdı. 1970'te kadın-erkek ilişkisi ve evlilik temasını işlediği ilk romanı *Yürümek*'le TRT Sanat Ödülleri Yarışması Başarı Ödülü'nü kazandı.

12 Mart, Sevgi Soysal'ın hayatı ve yazarlığı üzerinde derin izler bırakan bir dönem oldu. Yürümek, müstehcenlik gerekçesiyle toplatıldı ve Sevgi Soysal, kısa bir tutukluluk sürecinin ardından TRT'den ayrılmak zorunda kaldı. Anayasa Profesörü Mümtaz Soysal'la, Soysal'ın komünizm propagandası yaptığı gerekçesiyle tutuklu kaldığı Mamak Cezaevi'nde evlendi. Siyasal nedenlerle tekrar tutuklandı ve sekiz ay Yıldırım Bölge'de, iki buçuk ay da sürgüne gönderildiği Adana'da kaldı. Cezaevinde yazdığı *Yenişehir'de Bir Öğle Vakti* adlı romanıyla 1974 yılında Orhan Kemal Roman Armağanı'nı kazandı. Kızları Defne Aralık 1973'te, Funda ise Mart 1975'te doğdu. Adana'da sürgünde bulunan bir kadının başından geçen olaylar etrafında 12 Mart'ı eleştirdiği romanı *Şafak*, 1975'te yayımlandı. Bu dönemde Anka Haber Ajansı ve İşçi Kültür Derneği'nin kuruluşunda rol aldı. *Politika* gazetesinde tefrika edilen cezaevi anıları *Yıldırım Bölge Kadınlar Koğuşu* başlığıyla kitaplaştırıldı (1976).

Yakalandığı kanser hastalığı nedeniyle 1975 sonbaharında bir göğsü alındı. Hastalık izlenimlerini ve 12 Mart sonrası değişimi anlatan öykülerini topladığı *Barış Adlı Çocuk*, 1976'da yayımlandı. Eylül 1976'da bir ameliyat daha geçirdi ve tedavi için eşiyile birlikte Londra'ya gitti. Üzerinde çalıştığı son romanı *Hoş Geldin Ölüm*'ü tamamlayamadan, 22 Kasım 1976'da İstanbul'da öldü. *Politika* gazetesine yazdığı yazılar *Bakmak* (1977), *Yeni Ortam* ve *Yeniğin* gazetelerinde yayımlanan yazıları *Türkiye'nin Kalbi*, *Kabul Günleri* (2014), TRT'de çalıştığı dönemde yazdığı oyun, makale ve yazıları ise *Venüslü Kadınların Serüvenleri* (2017) adlı kitaplarda toplandı.

Sevgi Soysal'ın kırk yıllık bu kısa yaşamından geriye kalan eserlerinin yeniden yayımlanması, 12 Mart dönemine hapsedilemeyecek yazarlığına hak ettiği değeri vermek olacaktır.

İÇİNDEKİLER

Şafak ve Politik Bireyin Sancısı / SEMİH GÜMÜŞ	7
BASKIN	15
SORGU	71
ŞAFAK	167

ŞAFAK VE POLİTİK BİREYİN SANCISI

SEMIH GÜMÜŞ

Sevgi Soysal'ın, politik tarihimizin bir dönemi içinden çıkan romanı Şafak'ın iki önemli yanı var: İlki, 12 Mart gibi sıcak bir dönemin, öncesi ve yaşanan anlarıyla edebiyata yoğunlaştırılmış biçimde nasıl yansıtılabileceğini, büyük bir başarıyla içselleştirebilmiş olması. İkincisi de, o dönemin içinden çıkan bireyleri kişilik ve kimlik sorunlarıyla birlikte yaratıcı biçimde yansıtabilmesi.

Politik tarihimizin üstünde en çok durulup tartışılan dönemlerinden birine romanın doğrudan müdahalesi gibi durmasına karşın, Şafak'ta 12 Mart'ın bir dönem olarak somut varlığı öne çıkmaz. Belki dışarıda dönemin karanlık şiddetinin egemenliği, devletin politikleşmiş bireylerle arasında yaşanan sert çatışmalar, politik cinayetler, yapılan seçimlerin yarattığı düş kırıklıkları sürmektedir... ama Şafak bunlarla doğrudan değil de, dolaylı bir ilişki içinde kurulmuştur.

12 Mart, Şafak'ın mekân ve dış çevre betimlemelerinde bir koku gibi dolandır. "Sorgu" adlı ikinci bölümde roman kişilerinin Adana Emniyeti'nde geçirdikleri gecenin somut izlerini ayırabiliriz burada. "Baskın" bölümünde, Maraşlı Ali'nin ev sa-

hipliğini yaptığı akşam yemeğine sinen hava, dönemin ruhunu yansıtır. “Şafak” bölümünde ise, Adana’nın kent kimliğinde aynı ruhu alımlayacaktır okur. Ama daha da önemlisi, roman kişilerinin kişilikleri, aralarındaki ilişkiler, konuşmaları, daha da çok iç dünyaları, yaşanan baskı ortamının bütün sıkıntısıyla üstlerine boşaldığını gösterir.

Şafak’ın en önemli yanlarından biri, döneminin tipikleştirme, yalınkat söylemlere düşme yanlışlarından bütünüyle uzak kalmasıdır. Üstelik düpedüz tipik kişiler üretmiş bir dönemi tipik kişiler olmadan anlatmaya çalışması, Sevgi Soysal’ın olgunluğunu gösterir. 12 Mart dönemi, söz gelimi çok daha karmaşık bir dünyası olan 12 Eylül’den de apayrı biçimde, gerçek yaşamda bile tipik kişiler yaratmış bir dönemdir. Özellikle de devrimci gençler söz konusu olduğunda. Demek ki gerçekliğin düştüğü açmaz, gerçekçi bir romanda bile yazarının olgunluğuyla aşılabilmektedir. Somut gerçekliği yazınsal gerçeklikle özdeşleştirme eğiliminin gölgesinde duran edebiyatın Şafak gibi bir roman yaratmış olması, roman sanatımız için gerçek bir kazançtır.

Dönemin özellikle politikleşmiş bireyler üstündeki etkileri Şafak’ın birincil sorunu. Romanın asıl kişileri Oya ve Mustafa’nın edindikleri kimlik ve kişilik, bu yıpratıcı etkilerden payını almıştır. Daha doğrusu, oluşmuş kişilik ve kimlikler romanda çözümlenip dışa vurulur.

* * *

Oya’da, Sevgi Soysal’ın roman kişilerini yaratma yetkinliğinin ilk ipuçları hemen görülür. “Baskın” bölümünde Oya’nın konuk olduğu eve yabancılığından hiç söz edilmez, ama onun o odada bulunan kişilere ne denli uzak olduğu sezdirilir. Bir süreklilikli gözlemcidir Oya. Oradaki konumunu sorgularken, niçin orada olduğu sorusuna vereceği yanıtı yok gibidir. Odanın kapısı tekmeyle açıldığı sırada aynı karmaşık düşünceler içindedir:

“... sanki Oya, aslında iğreti bir konuğu olduğu ev içinin tek kişisi, kapının tekmeyle açılıvermesiyle, gece boyunca dışarıya açmayı beceremediği kendi kapıları da kapanıverdiler. Tekmeyle açılan tahta kapı, içeri dolan sivil polisler, basılan ev, ev halkı, kendisini merkez yapmaya alışmış bir ‘Ben’in çevresinde döne döne uzaklaştılar.”

Oya’nın “ben” merkezli bir dünya kurmuş olmasının nedeni, “daha çok güzelliğe alıştırılmış” bir insan olarak yetişmesinin sonucudur. Baskına uğrayan odadakilerin hiçbiri Oya’nın yaşam kültürüyle yakınlık içinde değildir. Belki aralarında Oya’nın dünya görüşünün yanına konabilecek tek kişi olan Mustafa’nın kendini Oya’nunki gibi bir “ben” merkez çevresinde düşündüğu belirtilebilir.

Oya’nın çevresine karşı uzak duruşluluğunu roman boyunca nasıl davrandığına bakarak çıkarabilir okur. Hem kendini hiçbir yere ait görmeyen tutumu, hem insanlara yakınlık göstermemesi, hem de içinde bulunduğu olumsuz koşullara karşı hep tek başına karşı koyma çabası, Oya’nın kişiliğini anlatır. Hüseyin’in onun kişiliğiyle ilgili özlü saptaması da destekler Oya’nın kişiliğini. “Sen Oya’nın böyle kızıtvermesine bakma,” der Hüseyin, Mustafa’ya. “Aslında çok neşelidir. Ne var ki, kendisiyle alay etme hakkını sadece kendisine tanıyan sanatçılardan.”

Bu özğüveni yüzünden midir, Oya’nın evli ve çocuklu olmasına karşın, ailesinden hiç söz etmeyişi. Sanki romanın –dolayısıyla Sevgi Soysal’ın– bıraktığı bir eksiklik gibi durur bu. Oya, kocasını bırakalım bir yana, çocuğunu da hiç aklına getirmiyorsa, bunu iki türlü okuyabiliriz: ya duyguları ve duyarlılığı törpülenmiş bir politik kişiliktir ya da yazarının bıraktığı bir eksiklik yüzünden tamamlanamamış bir kişilik. Yazarının eksikliği yanında, Oya’nın çocuğunu bile aklına getirmeyen kişiliği mi gösterilmek istenmiştir? Sanırım, ustaca tasarlanmış Şafak’ta sonuncu olasılığın daha güçlü olduğu, ama bu-

radaki boşluğun okuma biçimlerincedoldurulması gerektiği belirtilebilir.

“Sorgu” bölümü, yazarın, Oya’nın dirençli kişiliği yanında durduğunu gösterir. Gözaltında kaldığı gece boyunca Oya’nın baskı karşısındaki durumu sorgulanır. Asıl sorun işkencedir. “Cop” eğretilmesiyle anlatılır işkence. Oya’nın önceki hapis-hane günlerinde belleğini dolduran cop imgesi, şimdi o sorgu gecesinde polis Abdullah’ın copuyla yeniden canlanmıştır. Hep “çekilmiş bir silah gibi”, işkence ve baskılarla iç içe yaşamış olsaydı, o copu başka türlü mü görecekti Oya?

“Kurşunla vurulmak soylu, güzel bir şey olabilir, ama copla dövülmek?” diye düşünür Oya. Dönemin tipik düşünme biçimlerinden biri. Şimdi yazılısaydı Şafak, Oya da sanırım başka türlü düşünecek, yazarı kahramanını işkence olgusu karşısına başka türlü çıkaracaktı. Bu da Şafak’ın bir “12 Mart romanı” olarak önemini gösteriyor. Anlattığı dönemin gerçekliğini roman kişilerinin iç dünyalarında, belli belirsiz davranışlarında, tepkilerinde tam da okura yol gösterecek biçimde anlatıyor Şafak.

Oya, sürekli sorgulayan kişiliğiyle roman sanatımızda yaratılmış en önemli, belleklerde en çok yer eden kişilerdendir. Şafak bir yanıyla da sürekli olarak Oya’nın birbirinden farklı düzeylerdeki sorgulama sürecinin romanıdır. Romanın üç bölümü boyunca, iç dünyasında hem kendini, hem çevresinde oluşan dünyayı tartışır Oya. “Baskın” bölümünde çevresindeki insanlar karşısında kendi “ben” merkezliliğini; “Sorgu” bölümünde devrimci kişiliğini ve “devrimci olma” sorununu; “Şafak” bölümünde dışarıdaki dünya içindeki yerini ve geleceğini sorgular.

Bir gecelik gözaltının şafağında birlikte olduğu insanlarla salıverilen Oya, Adana sokaklarında, “Eski Oya’yı, onun alışkanlıklarını unuttu, bıraktı mı gerçekten?” diye düşünmeye başlamıştır... “Şimdi, özgürlüğe yeni bir adım attığı bu sabahta, sevincini azaltan bu korku. Bundan sonraki Oya’dan korku.”

Dışarıdaki dünya, kocaman bir boşluk bırakmıştır Oya'nın önünde. Onu nasıl dolduracağını bilmesini Oya'dan beklemek haksızlık olabilir. Şu düşünceleri, benzer durumdaki insanların düşüncelerinden sanırım farklı değildir :

“Bağımlılıklar, onu savaşa, direnmeye zorunlu kılan daha somut şeyler. Biliyor bunu, bu sorumluluk ve bağımlılık halkasına nasıl ve ne biçimde takılacağını kestiremiyor ama. Kafam artık karışık değil sanıyordum, ama asıl şimdi karışıkmiş.”

* * *

Mustafa, Oya ile aynı dünya görüşü içinde görünür. Ama birbirlerinden apayrı kişilikleri yüzünden bir arada bulunmalarının bile olanaksızlığını yaşarlar. Çünkü ayrı kültürler içinde yetişmiş, dolayısıyla devrimciliğe ve geleceğe bakışları da birbirlerinden apayrı biçimlerde oluşmuştur.

“Baskın” bölümünde Mustafa'nın asıl sorunu kendiyedir. Özellikle de karısı Güler ile arasında büyüyen uzaklık ve bunun nedenlerine dönük iç tartışması, romanın izleklerindedir. Karısıyla ilişkisi Mustafa'nın kişiliğiyle ilgili önemli ipuçları verir. Uzun zaman sonra içeriden çıkmış, ama karısını aramak aklına bile gelmemiştir :

“Çıktığından beri nasıl olup da onu düşünmemiş olduğuna şaşmıştı. İçerideyken o kadar sık düşündüğü karısını. Güler benim serbest olduğumu bilse. Evet, ne olacak bilse? Bu soru kötü yankılanmıştı içinde.”

Kararlı bir devrimcinin edinmesi gereken sert kişiliği çoktan edinmiştir Mustafa; ama bu da yetmemiş, karısıyla ilişkisini bile doğru biçimde kuramamışken, zamanla devrimci harekete inancını da yitirmeye başlamıştır. Çözülmüştür içeride, ama çözülmesinde işkencenin payı kadar, “bilinç altına yerleşmiş bir suçluluk duygusunun yarattığı bozgunculuğun payı var.” İtiraf edemese de, kendi sınırlarını görmüştür Mustafa.

Romanın özellikle “Sorgu” ve “Şafak” bölümlerinde onun ar-

tık tek başına bir devrimci olarak yaşamaya yazgılı olduğu anlaşılır. Devrimcilikten gelen uzlaşmazlığı, çevresiyle doğru dü-rüst ilişki kuramamasına da neden olmaktadır. Devrimcidir, ama çevresindeki insanlara karşı umursamazlığını değiştirmeye yanaşmaz. İyicil duyguları bir tek Maraşlı Ali'ye dönük-tür ve gözaltında geçirdikleri gece boyunca önce onu, ona ettiği haksızlıkları düşünür. Hüseyin'in gözaltındaki zayıflığına ise, umulmadık ölçüde sert tepkiler gösterir. Oysa Hüseyin de onun için, "hep hızlı, hep köşeliydi Mustafa," diye düşünmektedir.

Mustafa'nın sertliğinin, neden sonra inançlarında yaşadığı çözümlenin bir nedeni devrimcilik anlayışıysa, öteki de feo-dal kültürüdür. Karısını uzaklaştıransa, ikincisi. "Sorgu" bölü-münde polise karşı kararlı ve sert tutumunu yakınlarına kar-sı da sürdürmesiyle okura da yabancılaşır Mustafa. Oya'nın yorumlanmaya, yargılanmaya olanak tanımayan yalın kişili-ği yanında, Mustafa olumsuz bir kişilik olarak görünmeye baş-lar. Hüseyin'e karşı abartılı ve aşırı eleştirilerinin anlamsızlı-ğını kendi de fark eder, ama Mustafa odur işte. Dürüst, ama davranış kültüründeki eskil izleri aşmakta güçlük çeken, için-de yer almak istediği hayatla arasındaki çelişkiyi çözemeyen bir kişilik.

* * *

Şafak, yalnızca Sevgi Soysal'ın en önemli romanı değil, ay-nı zamanda 12 Mart dönemini anlatan da en önemli romandır. Bir zamanlar roman sanatımızın 12 Mart gibi sıcak bir dönemi anlatmakta yetersiz kaldığı tartışılmıştı. Bu tartışmanın bir ya-nı da, 12 Mart'ı anlatan romanların o dönemi ve dönemin tip-lerini tanımadığı için doğru yaklaşımlar getirememesiydi. Ger-çekten de 12 Mart döneminin acıları ve sorunlarından çıkan ro-manların sayısının azlığı yanı sıra, yazılan romanlardaki kişi-ler de gerçeklikten uzak düşmüştür. Bu nedenle Şafak, 12 Mart romanlarının unutulmazları arasında yer aldı.

Sevgi Soysal, aslında baştan beri izlediği yazarlık tutumunu daha da olgunlaştırarak sürdürür Şafak'ta. Kimilerinin politik roman olarak da nitelediği Şafak'ta, dolayimli biçimlerde yarattığı yoğun bir dünya kurar.

“Baskın” bölümünde, sofranın başına toplanmış roman kişilerinin toplumsal, kültürel, bireysel konumları önemlidir, ama iç dünyalarındaki sorgulamalarla onları birbirinden ayırmaya çalışır. Özellikle tahta kapının tekmeyle açılması anında, sofradaki kişileri de kendi toplumsal, kültürel konumları içinde yakalar Sevgi Soysal. Tekmenin vurulduğu anda, konuşan bir fotoğraf karesi dondurmuştur yazar. Söz gelimi Maraşlı Ali'nin karısı Gülşah'ın kalakaldığı durum, ustalıkla anlatılır:

“Yemeği iştahla çiğneyen erkek avurtlarını seyretmek, görevini yapmışlık duygusu verir Gülşah'a. İşte tam bu seyre hazır olduğunda açılıverdi kapı. Şaşırdı Gülşah. Sanki köfteler iyi pişmemiş, sanki sofrayı erkeklerin önüne zamanında sürmemiş, sanki eline bakan mideleri aç komuşçasına suçlu suçlu bakakaldı kapıya.”

Gülşah'ın, kapıyı tekmeyle açan sivil polislerin odaya doluşması sırasındaki şaşkınlığı ancak böyle olabilirdi. Gerçekte de böyle olur muydu? Sanırım önemli olan bu değil de, Gülşah kişiliğinin Şafak'ta göstermesi gereken tepkinin nasıl olabileceğidir ve Sevgi Soysal roman kişilerini yazınsal düzeyde, kendi özgün anlatım biçimi ve ironisi içinde vermekte usta bir yazardır. Söz gelimi yukarıdaki birkaç tümcede Gülşah'ın kimliği neredeyse tastamam ortaya konuverir. Kapının tekmeyle açılmasına Oya ya da Mustafa'nın gösterdiği tepkiler de elbette onların kimliklerine göredir.

* * *

Sevgi Soysal Şafak'ta Türkçe'nin yazınsal dil olarak en yalın biçimlerde bile ne denli olanaklı olabileceğini gösteriyor. Şafak'ın, imgelerin, eğretilmelerin dışında kalan, yalın, denebi-

lir ki düz anlatımlı bir dili olmasına karşın, kurduğu derinlikli roman dünyası çarpıcıdır. Bu yalın dilden kendine özgü bir güç alıyor Şafak. Hem hızlı bir okuma ritmi sağlıyor, hem de okunan metnin anlamını kaçırmamak için okurun ayrıca çaba göstermesini zorluyor. Yoğun göndermelerle dolu dilin ardındaki anlamları çözmek için Oya'nın, Mustafa'nın ve öteki roman kişilerinin iç dünyalarını birbirine bağlayarak okumak gerekiyor.

Dilin çok katmanlı yapısı, kurgunun çizgisel gelişimi içinde romanın birbirine eklenen katmanlarıyla güçlendiriliyor. Şimdi yaşanan anın kesildiği yerde geçmişe dönülüyor, roman kişilerinin birinden öbürüne geçiliyor. Özellikle Zekâi Bey ve polis Abdullah karşısındaki sorgu gecesinde Oya'nın sık sık araya giren geçmişteki hapishane günleri, bu kurgunun okurun belleğinde en çok iz bırakan bölümleri.

“Sorgu” bölümünde, Oya'nın sorgu gecesinde birbirinden farklı düzeyde yaşadıkları, iç konuşmaları, hapishane anılarıyla o gece arasında yaşadığı sorgulama; Mustafa'nın bir türlü kendisiyle ve çevresiyle barışık olamama hali anlatılır. Romanın ağırlık noktası bu bölümde durur; roman sanki bu bölümün ağırlığını taşımak için yazılmıştır da, “Baskın” bölümü yapılmış bir hazırlığı, “Şafak” bölümü de romanın kahramanlarının yeni bir hayata nasıl başlayacaklarını gösteren sonu gibidir.

Hapishanede geçen yıllardaki aldatıcı şafaklar yerine, Oya da, Mustafa da romanın sonunda kendi şafaklarına uyanmışlardır. Yeni bir hayatın kurulacağı şafaktır bu. Yürünecek yolların kendilerine bağlı olduğunu anıttırır Sevgi Soysal. Yoksa bu yeni şafak da yeni hayatlar yaratmaya tek başına yetmeyecektir.

BASKIN

Soğumak bilmeyen Adana güneşi soğuğu başlatmıyor bir türlü. Sonbahar gecesi ılık, hatta boğucu. Ovaya yayılan bekleme sıkıntısı yağmurun yakınlığını sezdiriyor. Adana kentinin, villalar, cennet benzeri bahçeler, tam lüks ve tam konforlu apartmanlarla bezenmiş merkezinden Öte-Geçe'deki gecekondulara dek cömertçe paylaştığı tek şey parlak güneş ve mevsim yağmurları; berekete dönüşene kadar. Kenar mahallelerde bereketin yok izi; ne portakal, ne palmye ağaçları, ne güneyn o güzelim çiçekleri, ne de kalın, etli yapraklı süs bitkileri. Yalnız boğucu hava, İstiklal Mahallesi'nin dar, kargacık burgacık sokaklarına, gecekondular asıllı ev içlerine yayılmış bol bol. Yağmur yakın.

Mahallenin tek bereketi olan kalabalık odalarda başladı gece; yer sofrasındaki tencereye ortaklaşa uzanan kaşıklar, büyük büyük koparılan ekmeğe, bol kırmızı turp, yeşil biber, maydanoz ve soğanın lezzetlendirdiği büyük lokmalarla, yan yana serilen yer yataklarıyla, bekçi düdüklüleri, kahvelerden sokak aralarına taşan kavgalarla. Kavgalara, bekçi düdüklülerine, usturayla parçalanmış kötü kadın suratlarına, dos-

tun evinde rakıyla başlayıp erkek dayağıyla biten aşk gecelerine, gecelerin en canlı durağı olan karakola alışktır mahalle. Belirli aralıklarla düzenlenen, esrar ve kaçak sigara falan için yapılan baskınlara da.

Yanıp sönen mavi lambasıyla evleri kollaya kollaya ilerleyen polis arabası şaşırtmıyor kimseyi. Karakolun, kendilerine gösterdiği ilgiden usanmış Arap uşakları kapadılar kapılarını, o kadar. Ev ev ilerliyor araba. Benzer evlerden belirli bir adresi çıkarmaya çalışarak, böyle bir mahallede mümkün olduğu kadar dikkat çekmemeye özen göstererek, sinsice.

Gecekondu asıllı evin kapısı, dışarıdan hoyratça vurulan tekmeyle açılıverdi. Basmadan yastıklar ve örtüyle divana benzetilmiş kerevetin ucuna ilişmiş olan Oya, gecenin başından beri sürüp giden tedirginliğine bir neden buldu. Ne Hüseyin, ne Mustafa, ne ev sahibi Maraşlı Ali, ne ötekiler, ne de daha az önce konuklarının önüne yemek sinisini sürmüş olan Gülşah var sanki; sanki Oya, aslında iğreti bir konuğu olduğu ev içinin tek kişisi; kapının tekmeyle açılıvermesiyle, gece boyunca dışarıya açmayı beceremediği kendi kapıları da kapanıverdiler. Tekmeyle açılan tahta kapı, içeri dolan sivil polisler, basılan ev, ev halkı, kendisini merkez yapmaya alışmış bir “ben”in çevresinde döne döne uzaklaştılar.

Son yıllarda çok sık olduğu gibi, gerçeğin çirkin yüzü yeniden şaşırtıyor Oya’yı. Aslında gerçeğin çirkin ya da güzel olmasından değil bu, gerçeğe böyle sıfatlar verilemeyeceğini biliyor. Sadece, daha çok güzelliğe alıştırılmış, daha doğrusu tuhaf bir güzellik anlayışı içinde yetiştirilmiş bir insanın, çirkinli-güzelli bir bütünde bile, tek gözünü kapayarak güzeli ayırmaya kalkışmaktan kurtulamayışı. Ya da güzel, sık bulunduğu şeyler için her türlü atılganlıktan çekinmeyen, cesareti güzel bulunduğu için cesur olan, ama çirkinliğe, gereğinde çir-

kin olmaya, gerçeğin çirkin de olabilecek yüzünü karşılamaya hiç mi hiç cesareti olmayan kişiliğinin temeldeki korkaklığı onu şaşırtan. Geçtiği bunca deneyden sonra bile, kapının beklenmedik anda açılıvermesi karşısında duyduğu ür-küntüyü sonra böyle açıklayacak Oya.

Böyle ince ince zırvalamanın anı değil aslında. Ansızın basılıverdi ev, şimdilerde Adana'da basılan bir yığın ev gibi. Oya ise, basılan evlerdeki korku, şaşkınlık, öfke ya da benzeri duygulardan herhangi birini duyan nice kişiden biri, istemese de kavramalı bunu. Bu baskını da başkalarıyla paylaşıyor, üstelik hiç de iyi tanımadığı başkalarıyla. Ne ev sahibini, ne Hüseyin'i, ne Mustafa'yı, ne Ekrem'i, ne Zekeriya'yı, ne Gülşah'la Ziyet'i doğru dürüst tanımadığı halde, işte şu anda birlikte basıldılar. Benzemek zorunda, benzer durumları paylaşmak.

Ev sahibi Maraşlı Ali, evinin basıldığını geç fark etti. Yoksa, yeğeni Mustafa'ya yönelttiği, "Peki ne olacak bu işler ha gözüm?" sorusunu yarıda keserdi. Öyle yapmadı, içeriye doluşup oda halkına kötü kötü bakan üç sivil polisi hiç görmemişçesine tamamladı sorusunu. Neyse ki bardağında ki rakıyı şaşkınlıkla şişeye geri boşaltmaya kalkışan Hüseyin'in bu saçma davranışı uyardı Ali'yi. Polisleri görür görmez ayağa kalktı.

Hüseyin'le Mustafa; Ali'nin yeğenleri. Maraş'tan kopup Çukurova bereketinden pay almak umuduyla Adana'ya yerleşmiş bir ırgatlar, işçiler sülalesinin, çemberi kırmış iki çocuğu. Avukat olan Hüseyin, öğretmen Mustafa'dan ve kendisinden böyle söz eder. Aslında Mustafa'yla kendisini için için ötekilerden ayırır. Eğer Mustafa bugün ansızın Adana'ya düşmüş olmasa, Hüseyin'in aklına dayısının evine gitmek gelmeyecekti belki. Çünkü yıllarca Yüreğir fabrikasında, uzun bir süredir de Akdeniz Sanayii Tekstil fabrikasında,